

INSTITUTE of STUDIES
for POLITICS and DEMOCRACY

Δικαιοσύνη και Κράτος Δικαίου: Η ανάγκη δραστικών μεταρρυθμίσεων

Κυριάκος Κυριακίδης

Άρθρο Γνώμης

Ιούνιος 2022,
Αρ. 3

Copyright © 2022 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανakλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

Ερευνητικός Συνεργάτης
(Research Associate)

Περί του συγγραφέα

Ο Κυριάκος Κυριακίδης είναι δικηγόρος και υποψήφιος διδάκτορας νομικής στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Email: kyriakides.kyriakos@ucy.ac.cy

Δικαιοσύνη και Κράτους Δικαίου: Η ανάγκη δραστικών μεταρρυθμίσεων

Εισαγωγή

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και εν γένει η κυπριακή έννομη τάξη όπως αυτή θεσπίστηκε δια της εγκαθίδρυσης του κυπριακού κράτους το 1960, είχε ένα ξεκάθαρο προσανατολισμό προς την κατεύθυνση της διατήρησης της ισορροπίας ανάμεσα στην ελληνική και τουρκική κοινότητα, στον τρόπο άσκησης των κρατικών εξουσιών, ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Η λογική του αλληλοελέγχου μεταξύ των δύο κοινοτήτων, στην οποία και στηρίχτηκε το Σύνταγμα λειτούργησε σαφώς, εξ αρχής, εις βάρος της εφαρμογής ενός ουσιαστικού κράτους δικαίου. Με την εκτροπή, δε, της συνταγματικής τάξης, η οποία ακολούθησε την αποχώρηση της τουρκικής κοινότητας από την κρατική μηχανή και την συνακόλουθη εφαρμογή του “δικαίου της ανάγκης”, το ζήτημα της έλλειψης κρατικών δομών οι οποίες να εδράζονται με τρόπο σαφή στις αρχές της διαφάνειας και στις οποίες να υφίστανται λειτουργικοί μηχανισμοί ελέγχου και αλληλοελέγχου των κρατικών

Την αποχώρηση της τουρκικής κοινότητας από την κρατική μηχανή και την συνακόλουθη εφαρμογή του “δικαίου της ανάγκης”, το ζήτημα της έλλειψης κρατικών δομών οι οποίες να εδράζονται με τρόπο σαφή στις αρχές της διαφάνειας και στις οποίες να υφίστανται λειτουργικοί μηχανισμοί ελέγχου και αλληλοελέγχου των κρατικών εξουσιών, κατέστη κάτι περισσότερο από εμφανές.

εξουσιών, κατέστη κάτι περισσότερο από εμφανές. Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται ακριβώς τα σημεία της κυπριακής έννομης τάξης, τα οποία είναι απαραίτητα να τύχουν την αναγκαία επεξεργασία ή/και μεταρρύθμισης με γνώμονα πάντα την εξυπηρέτηση της αρχής της διαφάνειας και της εμπέδωσης του κράτους δικαίου.

Εξουσίες Δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου

Οι εξουσίες των Δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου οι οποίες εκφεύγουν του καθαρά δικαστικού τους ρόλου και αντ' αυτού υπεισέρχονται σε άλλα ζητήματα πλήττουν την αρχή της διαφάνειας και υπονομεύουν το κράτος δικαίου. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 10 του περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμου του 1964 (Ν. 33/1964), το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, το οποίο συγκροτείται αποκλειστικά από τους Δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, έχει την εξουσία να αποφασίζει αναφορικά με το διορισμό, την προαγωγή, τη μετάθεση, το τερματισμό της υπηρεσίας, την απόλυση και την πειθαρχική εξουσία επί των δικαστών των κατωτέρων δικαστηρίων.

Στην υπόθεση *Στυλιανίδης* το Ανώτατο Δικαστήριο τόνισε ότι οι αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου είναι ανέλεγκτες και συνεπώς δεν μπορούν να κριθούν καθ' οιονδήποτε τρόπο δικαστικά. Μεταξύ άλλων το δικαστήριο σημείωσε τα εξής. *“ Στην Κύπρο οι Δικαστές (περιλαμβανομένων των Δικαστικών Λειτουργών) ασκούν, πρωτογενώς, Δικαστική Εξουσία. Η θέση και το καθεστώς τους είναι αυτά των ανεξάρτητων κρατικών αξιωματούχων. Η νομολογία μας, στο νομικό σύστημα του Κοινού Δικαίου που ισχύει στην Κύπρο, είναι δεσμευτική, πάγια και σαφής ότι δεν παρέχεται δικαίωμα πρόσβασης σε διοικητικό δικαστήριο, δυνάμει του Άρθρου 146 του Συντάγματος, για μή διορισμό-προαγωγή δικαστή. Όπως είναι θεμελιωμένο, ο διορισμός και η προαγωγή δικαστή δεν είναι δικαίωμά του προστατευόμενο από το Ημεδαπό Δίκαιο, αλλά απλή προσδοκία. Η θέση αυτή αιτιολογείται, με αντικειμενικά κριτήρια, στη βάση του εθνικού συμφέροντος, καθότι η διαδικασία διορισμού-προαγωγής δικαστών είναι οπωσδήποτε δικαστική λειτουργία άρρηκτα συνυφασμένη με την ανεξάρτητη και εξωγενώς ανέλεγκτη λειτουργία απονομής της δικαιοσύνης, η οποία θα πρέπει να παραμείνει έτσι, για λόγους ύψιστου εθνικού συμφέροντος διατήρησης του Κράτους Δικαίου.”*

Η ανωτέρω απόλυτη, πρακτικά, εξουσία και έλεγχος των Δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου επί των δικαστών των κατωτέρων Δικαστηρίων, επηρεάζει έμμεσα την ανεξαρτησία των δικαστών, καθότι το ίδιο σώμα το οποίο κρίνει την ορθότητα της δικαστικής τους κρίσης, ταυτόχρονα κρίνει και το επαγγελματικό τους μέλλον τόσο αναφορικά με την ανέλιξη όσο και με το χώρο άσκησης των δικαστικών τους καθηκόντων.

Ωσαύτως μη επιδεχόμενη οιονδήποτε έλεγχο είναι και η εξουσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου όπως ρυθμίζει τη λειτουργία των κατωτέρων δικαστηρίων, μέσω της θέσπισης των διαδικαστικών κανονισμών. Οι δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, κέκτηνται την ως άνω αρμοδιότητα εκδίδοντας το κανονιστικό πλαίσιο της λειτουργίας των δικαστηρίων, χωρίς την θεσμική συμμετοχή στη διαδικασία αυτή οποιουδήποτε άλλου προσώπου ή οργάνου.

Ότι είναι αναγκαίο όπως το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο ενισχυθεί με τη συμπερίληψη και δικαστών κατώτερων βαθμίδων αλλά κυρίως με τη συμμετοχή προσώπων εκτός του δικαστικού σώματος

Καθίσταται προφανές, ότι είναι αναγκαίο όπως το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο ενισχυθεί με τη συμπερίληψη και δικαστών κατώτερων βαθμίδων αλλά κυρίως με τη συμμετοχή προσώπων εκτός του δικαστικού σώματος, ακόμα και μη νομικών, ενώ παράλληλα είναι απαραίτητο όπως οι αποφάσεις του σώματος αυτού τυγχάνουν του αναγκαίου δικαστικού ελέγχου. Περαιτέρω, σημαντική προς την κατεύθυνση της εμπέδωσης της διαφάνειας είναι και η ρύθμιση της απόλυτης εξουσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου όπως εκδίδει διαδικαστικούς κανονισμούς, μέσω της δημιουργίας ενός διευρυμένου σώματος, γεγονός που θα συμβάλει τόσο στην πληρέστερη και πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των πραγματικών προβλημάτων της καθημερινότητας των δικαστηρίων.

Στην Αγγλία, τόσο η επιτροπή διορισμού δικαστών (Judicial Appointments Commission) όσο και η επιτροπή θέσπισης των κανονισμών πολιτικής δικονομίας (Civil Procedure Rule Committee) αποτελούνται τόσο από δικαστές, διαφόρων βαθμίδων και δικαστηρίων, όσο και από πρόσωπα εκτός του δικαστικού σώματος, γεγονός που ασφαλώς συμβάλει στην εμπέδωση της αμεροληψίας και της ανεξαρτησίας των δύο κομβικών αυτών σωμάτων.

Εξουσίες Γενικού Εισαγγελέα

Ο Γενικός Εισαγγελέας κατά την άσκηση της ως άνω εξουσίας αλλά και όλων των υπολοίπων συνταγματικά προβλεπόμενων εξουσιών, δεν υπόκειται σε οποιαδήποτε υποχρέωση αιτιολόγησης αλλά και ουδέν όργανο στη Δημοκρατία δεν τυγχάνει αρμόδιο όπως ελέγξει την άσκηση των εξουσιών αυτών.

Σύμφωνα με το άρθρο 113 του Συντάγματος ο Γενικός Εισαγγελέας έχει την εξουσία όπως κινεί, διεξάγει, επιλαμβάνεται και συνεχίζει ή διακόπτει οποιαδήποτε διαδικασία ή διατάσσει δίωξη εναντίον οποιουδήποτε προσώπου στη Δημοκρατία για οποιοδήποτε αδίκημα. Ο Γενικός Εισαγγελέας κατά την άσκηση της ως άνω εξουσίας αλλά και όλων των υπολοίπων συνταγματικά προβλεπόμενων εξουσιών, δεν υπόκειται σε οποιαδήποτε υποχρέωση αιτιολόγησης αλλά και ουδέν όργανο στη Δημοκρατία δεν τυγχάνει αρμόδιο όπως ελέγξει την άσκηση των εξουσιών αυτών. Η ως άνω προβληματική συνταγματική επιταγή, εν σχέση με την ουσιαστική εφαρμογή των αρχών της διαφάνειας και της λογοδοσίας, καθίσταται ακόμα πιο επισφαλής για την επιβολή του κράτους δικαίου, εάν εξεταστεί σε συνάρτηση με τον τρόπο διορισμού του Γενικού Εισαγγελέα.

Ο διορισμός του Γενικού Εισαγγελέα εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ως εκ τούτου, υφίσταται, τουλάχιστον κατά την διαδικασία διορισμού, σχέση άμεσης εξάρτησης του εκάστοτε Γενικού Εισαγγελέα από τον εκάστοτε Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ενώ ταυτόχρονα κανένα άλλο πρόσωπο ή όργανο στη Δημοκρατία δεν συμμετέχει θεσμικά στη διαδικασία διορισμού. Περαιτέρω καμιά αντικειμενική διασφάλιση περί της μη προηγούμενης εμπλοκής του εκάστοτε Γενικού Εισαγγελέα σε οποιοδήποτε κυβερνητικό ή κομματικό σχηματισμό δεν υφίσταται, γεγονός που αφήνει ανοικτό πάντοτε το ενδεχόμενο ύπαρξης πραγματικής ή δυνητικής σύγκρουσης συμφέροντος.

Ανάγκη για συνταγματική αναθεώρηση

Το γεγονός της αποχώρησης της τουρκικής κοινότητας από το σύνολο των κρατικών οργάνων της Δημοκρατίας και η συνακόλουθη έκτοτε εφαρμογή του δικαίου της ανάγκης, το οποίο νομολογιακά υιοθετήθηκε δια της γνωστής απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην υπόθεση *Ibrahim*, έχει δημιουργήσει από το 1964 την εφαρμογή μιας καινοφανούς έννομης τάξης η οποία ενεργεί μονίμως κατά παρέκκλιση του συνταγματικού κειμένου.

Ο ισχυρισμός, ότι, ενδεχόμενη εκτεταμένη συνταγματική αναθεώρηση, πιθανόν να πλήξει τις προσπάθειες επίλυσης του εθνικού μας ζητήματος, υφίσταται πλέον σαφώς εις βάρος της ανάγκης για τον εκσυγχρονισμό του κράτους και την επούλωση των δημοκρατικών ελλειμμάτων που το αρχικό συνταγματικό κείμενο ακόμα διατηρεί. Κρίνεται, συνεπώς, αναγκαία η έναρξη μιας εκτεταμένης δημόσιας διαβούλευσης, εκ μέρους τόσο της εκτελεστικής, όσο, κυρίως, της νομοθετικής εξουσίας, η οποία θα καταλήξει στην απαραίτητη δραστική συνταγματική μεταρρύθμιση.